

Quality of Traditional Medicine Curriculum from the Perspective of General Medical Students

Mohammadreza Ghanbarzadeh (MD)¹, Roya Vatankhah (MSc)², Mahdi Yousefi (PhD)³, Majid Khadem-Rezaiyan (MD)^{2,4}, Hamideh Naghibi (PhD)⁵, Hossein Karimi Moonaghi (PhD)^{*2,6,7}

1. Department of Medical Education, Faculty of Medicine, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.
2. Medical Sciences Education Research Center, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.
3. Department of Persian Medicine, School of Persian and Complementary Medicine, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.
4. Department of Community Medicine, Faculty of Medicine, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.
5. Department of Persian Medicine, Student Research Committee, Faculty of Persian and Complementary Medicine, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.
6. Nursing and Midwifery Research Center, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.
7. Department of Medical Surgery Nursing, Faculty of Nursing and Midwifery, Mashhad University of Medical Sciences, Iran.

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Article type Research article	Introduction: A curriculum is a plan that oversees the most important event of education, i.e. learning or reconstructing experiences. Therefore, checking and knowing the quality of curricula is the most effective measure to guide and implement these programs. To improve the coherence of curricula, they should be periodically evaluated and, if necessary, required changes should be applied to them. This study aims to determine the quality of traditional medicine curriculum in the field of medicine.
Article history Received: 16.10.2024 Accepted: 11.11.2024	
Keywords Curriculum quality, Medical students, Traditional medicine, Medical education.	Materials & Methods: A total of 228 students were selected based on a stratified random sampling method. For data collection, a researcher-made questionnaire assessing the quality of the traditional medicine curriculum was used, aligned with Tyler's curriculum elements. This questionnaire consisted of two sections: personal information and questions related to the quality of the traditional medicine curriculum from the perspective of medical students. The validity of the questionnaire was confirmed by experts, and Cronbach's alpha method was used to determine its reliability. After the data were reviewed, they were entered into SPSS version 24.
	Results: The average status of the objectives, content, and organization of the content, teaching and learning strategies, and evaluation methods of the traditional medicine curriculum in the medical field, as perceived by medical students, were calculated to be 3.33, 3.34, 3.34, 3.45, and 3.21, respectively. All items significantly indicated a favorable status from the perspective of the students. Based on the analysis of the completed questionnaires, most medical students were aware of the traditional medicine curriculum. No relationship was observed between gender and the evaluation of the curriculum quality. However, interns rated the quality of the traditional medicine curriculum significantly higher than externs.
 10.22038/hmed.2024.75024.1294	Conclusion: Educational program planners can benefit from the findings of this research in revising the curriculum of the general medical course, considering the significance and necessity of learning traditional medicine in the medical profession. This can aid in training learners in traditional medicine within the field of medicine.

Cite this paper as:

Ghanbarzadeh M, Vatankhah R, Yousefi M, Khadem-Rezaiyan M, Naghibi H, Karimi Moonaghi H. Curriculum Quality from the Perspective of General Medical Students. *Horizon of Medical Education Development*. 2025;16(2):7-17

* Corresponding author: Hossein Karimi Moonaghi

Email: karimih@mums.ac.ir

Address: Faculty of Nursing and midwifery, Kharazmi Complex, Mashhad, Iran.

کیفیت برنامه درسی طب سنتی از منظر دانشجویان پزشکی عمومی

محمد رضا قنبرزاده (MD) ¹ ID، رؤیا وطن خواه (MSc) ² ID، مهدی یوسفی (PhD) ³ ID، مجید خادم رضاییان (MD) ⁴ ID، حمیده نقیبی (PhD) ⁵ ID، حسین کریمی موقفی (PhD) ⁶ ID

1. گروه آموزش پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.
2. مرکز تحقیقات آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.
3. گروه طب ایرانی، دانشکده طب ایرانی و مکمل، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.
4. گروه پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.
5. گروه طب ایرانی، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده طب ایرانی و مکمل، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.
6. مرکز تحقیقات مراقبت‌های پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.
7. گروه پرستاری جراحی پزشکی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، ایران.

مشخصات مقاله	چکیده
نوع مقاله مقاله پژوهشی	مقدمه: برنامه‌های درسی به عنوان یک نقشه یا طرح ناظر بر مهم ترین رخداد آموزش، یعنی یادگیری یا بازسازی تجربیات می‌باشند. لذا بررسی و آگاهی از کیفیت برنامه‌های درسی موثرترین اقدام برای هدایت و اجرای این برنامه‌ها می‌باشد. برای بهبود انسجام برنامه‌های درسی بایستی آن‌ها را بطور دوره‌ای ارزیابی و در صورت لزوم تغییرات مورد نیاز را بر روی آن‌ها اعمال کرد. این مطالعه با هدف تعیین کیفیت برنامه درسی طب سنتی رشته پزشکی است.
پیشینه پژوهش تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۱	روش کار: تعداد ۲۲۸ نفر از دانشجویان بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی-طبقه‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته کیفیت برنامه درسی طب سنتی متناسب با عناصر برنامه درسی تایمل استفاده شد و این پرسشنامه مشتمل بر دو بخش مشخصات فردی و سوالات مرتبط با کیفیت برنامه درسی طب سنتی از دیدگاه دانشجویان رشته پزشکی بود. روایی پرسشنامه به تائید افراد متخصص رسید و برای تعیین پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. پس از بررسی داده‌ها در SPSS نسخه ۲۴ وارد شد.
کلمات کلیدی کیفیت برنامه درسی، دانشجویان پزشکی، طب سنتی، آموزش پزشکی.	نتایج: میانگین وضعیت اهداف، محتوا و سازماندهی محتوا، راهبردهای یاددهی و یادگیری، و شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی طب سنتی رشته پزشکی از دیدگاه دانشجویان پزشکی به ترتیب برابر با ۳،۳۳، ۳،۳۴، ۳،۳۴، ۳،۴۵ و ۳،۲۱ محاسبه شدند که تمامی آیت‌ها به شکل معنی داری از دیدگاه دانشجویان وضعیت مطلوبی دارند. بر اساس آنالیز و تحلیل نتایج پرسشنامه‌های تکمیل شده اکثر دانشجویان پزشکی از کوریکولوم طب سنتی آگاهی داشته‌اند. ارتباطی میان جنسیت و ارزیابی کیفیت برنامه درسی مشاهده نشد. اما کارورزان به طور قابل توجهی کیفیت برنامه‌های درسی طب سنتی را بالاتر از کارآموزان ارزیابی کرده‌اند.
	نتیجه گیری: برنامه ریزان آموزشی می‌توانند در بازنگری برنامه درسی دوره ی پزشکی عمومی با توجه به جایگاه و ضرورت یادگیری طب سنتی در حرفه پزشکی، از یافته‌های این پژوهش بهره مند شده، و به تربیت یادگیرندگان طب سنتی در حوزه پزشکی بپردازند.

نحوه ارجاع به این مقاله ▶

Ghanbarzadeh M, Vatankhah R, Yousefi M, Khadem-Rezaian M, Naghibi H, Karimi Moonaghi H. Curriculum Quality from the Perspective of General Medical Students. Horizon of Medical Education Development. 2025;16(2):7-17

ایمیل: karimih@mums.ac.ir

*نویسنده مسئول: حسین کریمی موقفی

آدرس مشهد، مجتمع خوارزمی، دانشکده پرستاری و مامایی.

مقدمه

طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی (WHO) طب سنتی "مجموعه‌های است از دانسته‌ها، مهارت‌ها و اعمال که بر پایه نظریه‌ها، باورها و تجربه‌های بومی فرهنگ‌های مختلف است، خواه قابل شرح باشد یا نباشد، که در بهداشت و نیز پیشگیری، تشخیص، بهبود و مداوای بیماری‌های جسمی و ذهنی مورد استفاده قرار می‌گرفتند." (۱). طب سنتی مجموعه‌ای از دانش، مهارت و ممارست است که بر اساس نظریه‌ها، تجربه بومی فرهنگ‌های گوناگون استوار است و برای پیشگیری، تشخیص و درمان بیماری‌های جسمی و روانی از آن استفاده می‌شود (۲).

طب سنتی ایرانی کاملاً جامع نگر است و توجه به اخلاط چهارگانه و خلق و خو، آب و هوا، محیط زندگی، حتی علایق و عقاید فرد را به طور جامع در بررسی سلامت شخص مدنظر قرار می‌دهد (۳). متأسفانه طب سنتی ایران با غنای خوب، هنوز شناخته شده نیست و گاه در برخی مجامع حتی علمی، از طب عربی استفاده می‌شود (۲). بسیاری از محققان بر این باورند برنامه‌های درسی بایستی بر اساس نیازهای دانشجویان باشد و به روش‌های مختلف و به مدرسان زبده نیازمند است (۴). آشنا بودن دانشجویان پزشکی با طب مکمل بسیار مهم است. پزشکان و دانشجویان پزشکی می‌باید اطلاعات جامعی در این زمینه داشته باشند تا به خوبی بیماران را راهنمایی نموده، خطرات و عوارض احتمالی را بدانند و توانایی ارائه مشاوره به بیمار را در این زمینه داشته باشند و بتوانند پاسخگوی سوالات بیماران باشند (۵).

ارزیابی کیفیت از جمله مهم‌ترین فعالیت‌های دانشگاهی است که از طریق فرآیند جمع‌آوری اطلاعات از طریق اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان، کارفرمایان و تهیه گزارش از نقاط ضعف و قوت گروه آموزشی و برنامه درسی است. محصول مهم ارزیابی کیفیت که طی این فرآیند حاصل می‌شود آگاهی از فرصت‌ها، بهبود کیفیت افراد و مجموعه گروه آموزشی و برنامه درسی آنان است. از طرفی هم روند رو به رشد تغییرات در آموزش عالی کشور طی سال‌های گذشته موجب کاهش کیفیت آموزش گردیده است (۶). از عناصر کلیدی در نظام آموزش عالی برنامه درسی و محتوای

دروس است. برنامه درسی تا اندازه‌ای به طراحی یک ساختمان شباهت دارد (۷). برنامه‌های درسی و نظریات مطرح شده در آموزش عالی از جمله عوامل و عناصری هستند که در تحقق بخشیدن به اهداف آموزشی نقش بسزایی دارند (۸) و به عنوان یک نقشه یا طرح ناظر بر مهم‌ترین رخداد آموزش، یعنی یادگیری یا بازسازی تجربیات می‌باشند (۹). در واقع برنامه‌های درسی به عنوان قلب مراکز آموزشی در توفیق یا شکست این مرکز نقش کلیدی و بسیار تعیین‌کننده‌ای دارند. براین اساس برنامه‌های درسی نشان‌دهنده میزان پیشرفت و پاسخگو بودن آموزش عالی به نیازهای در حال تغییر جامعه هستند (۱۰). محتوای این برنامه بایستی با اهداف و وظایف مربوطه تناسب لازم را داشته باشد تا بتواند نقش موثر خود را ایفا کند (۱۱).

بنابراین اساسی‌ترین قدم برای برنامه ریزی آموزشی، شناسایی نیازهای آموزش و نیز اولویت بندی آن‌هاست که اگر مبتنی بر واقعیت باشند برنامه‌های آموزشی نیز با واقعیت هماهنگ بوده و در رفع مشکلات موثر خواهد بود (۱۲). نیازهای آموزشی به نیازهایی اطلاق می‌شوند که به واسطه آموزش قابل رفع بوده و در سه حیطه دانش، نگرش، و عملکرد قرار می‌گیرند (۱۳). امروزه یکی از دغدغه‌های اصلی نظام آموزشی مسأله عدم تحقق اهداف برنامه آموزشی است. از جمله منابع مهم در تعیین اهداف برنامه‌های درسی، یادگیرنده می‌باشد که بایستی محتوای برنامه‌ها با نیازهای وی مطابقت داشته باشد (۱۴)؛ چرا که میان کارسازی انسان جامعه فردا و کیفیت یادگیری امروز او رابطه علت و معلولی وجود دارد (۱۵). بنابراین ممکن است کتاب‌هایی که در دانشگاه‌ها تدریس می‌شوند نیز بر اساس نیاز دانشجویان طراحی نشده باشند و تنها کسب دانش را مهم و ضروری می‌دانند. برنامه درسی طب سنتی نیز از این امر مستثنا نمی‌باشند (۱۶). نگاهی به نظام‌های آموزشی موفق در جهان مبین نهادینه شدن یک نظام کارآمد و اثربخش ارزشیابی کیفیت است (۱۷). گسترش تعداد دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی متنوع و نیز تعداد دانشجویان و گاه خیل عظیم دانش‌آموختگان بیکار از جمله چالش‌هایی هستند که نظام آموزشی را با مشکلاتی مواجه نموده‌اند (۱۸). این چالش‌ها نظام دانشگاهی را وادار به بازاندیشی در ساختار و اهداف و فرآیندهای خود نموده است.

از سه دانشکده پزشکی مختلف انگلستان برای بالین آماده شده‌اند یا خیر انجام شد. تمرکز بر شناسایی مناطق آمادگی برای بالین و هر زمینه عدم آمادگی بود. تفاوت اساسی بین دانشگاه‌ها پیدا نشد (۲۷).

لذا تمام کاستی‌های موجود در حالی است که اهمیت توجه و یادگیری طب سنتی جهت بر طرف کردن نیازهای علمی دانشجویان هر روز بیشتر از قبل احساس می‌شود. و لازم است تا با شناسایی دقیق نقاط قوت و ضعفی که بر کیفیت برنامه درسی طب سنتی تاثیر می‌گذارند، به بهتر شده وضعیت موجود کمک کرد. مطالعه‌ای که کیفیت برنامه درسی طب سنتی در دانشگاه علوم پزشکی مشهد را مورد بررسی قرار داده باشد تاکنون صورت نگرفته است. بنابراین لازم است تا با شناسایی دقیق وضعیت کنونی و در نظر گرفتن پتانسیل‌های موجود، گام‌هایی را در جهت بهبود کیفیت برنامه درسی طب سنتی در این دانشگاه برداشت. بنابراین این تحقیق با هدف ارزیابی کیفیت برنامه درسی طب سنتی در دانشگاه علوم پزشکی مشهد انجام شد.

روش کار

مطالعه حاضر نوع توصیفی- تحلیلی و همچنین بر اساس رویکرد علمی از نوع ارزشیابی بود. جامعه آماری این پژوهش تمامی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ بودند. کارآموزان و کارورزان پزشکی که سرفصل طب سنتی را با موفقیت گذرانده بودند و تمایل به شرکت در مطالعه را داشتند، وارد مطالعه شدند. عدم تمایل به ادامه شرکت در پژوهش و مخدوش بودن پرسشنامه‌ها نیز جزء معیارهای خروج از مطالعه بود. برای تعیین حجم نمونه در گروه دانشجویان از روش کرجسی و مورگان استفاده شد و تعداد ۲۲۸ نفر دانشجوی بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. جهت دسترسی به جامعه مورد مطالعه، از کلاس‌های درسی بخش‌های گروه‌های بالینی کمک گرفته شد و از دانشجویان حاضر در کلاس‌های درسی

از آنجا که دانشگاه‌ها از جمله مهمترین نهادهای آموزشی هستند انتظار می‌رود که پیوسته وضعیت موجود خود و میزان مطابقت آن با وضعیت مطلوب را مورد توجه قرار دهند و اقدامات لازم را برای رفع نقاط ضعف خود انجام دهند (۱۹). پژوهش‌های فراوانی جهت بررسی کیفیت برنامه درسی در ایران و خارج از کشور انجام شده است؛ فتحی و همکاران در مطالعه‌ای با هدف ارزیابی کیفیت درونی برنامه درسی دوره دکترای اخلاق پزشکی به این نتیجه رسیدند که کیفیت درونی برنامه درسی رشته اخلاق پزشکی در سطح نامطلوب ارزیابی شد (۲۰). مطالعه فاضلی و همکاران با عنوان بررسی انطباق برنامه درسی بخش روانپزشکی انجام شد. براساس نتایج به دست آمده، بین میانگین نمره انطباق محتوای برنامه درسی بخش روان‌پزشکی با نیازهای شغلی پزشکان عمومی براساس جنس تفاوت معنی داری وجود نداشت (۲۱). مطالعه فروزان صادقی و همکاران ۱۳۹۸ با هدف بررسی کیفیت آموزشی و پژوهشی گروه‌های آموزشی علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی مازندران انجام شد. بالاترین مطلوبیت در سطح دانشگاه به ترتیب در حوزه‌های هیئت علمی و راهبردهای یادهی/ یادگیری بود (۲۲).

در مطالعه مکس شین و همکاران که ۲۰۲۲، بر روی انطباق برنامه تحصیلی آناتومی دانشکده‌های پزشکی انجام گردید. اکثر دانشکده‌ها تغییرات عمده‌ای را در دوره آناتومی خود در پنج سال گذشته گزارش کردند (۲۳). مطالعه ریوچی اوتا و همکاران ۲۰۱۹، بر روی محتوای برنامه درسی نشان داد که اهداف آموزشی در همه زمینه‌ها به جز یک زمینه محقق شده است (۲۴). مطالعه شارما و همکاران ۲۰۱۹، ایمنی بیمار، بار بیماری، نیازهای جامعه و آمادگی ناکافی فارغ التحصیلان پزشکی از عوامل توسعه این برنامه‌های درسی هستند (۲۵). در مطالعه نیلور و تورس ۲۰۱۹، فرایندهای شناسایی اهداف یادگیری تعیین شده توسط دانشجویان پزشکی و احتمال وفاداری شبیه سازی انتخاب شده را تحت تأثیر این توانایی در دوره‌های مهارت‌های بالینی پایه و پزشکی سالمندان در دانشگاه پزشکی لوبلین بررسی کردند (۲۶). چو و همکاران در سال ۲۰۱۳ با هدف بررسی اینکه آیا فارغ التحصیلان پزشکی

سنجی ۰/۸۳۵ و برای بخش مهارت سنجی ۰/۹۸ و برای مجموعه کلی سوالات پرسشنامه ۰/۹۵۰ محاسبه گردید. لذا این پرسشنامه برای مطالعه حاضر نیز از پایایی مطلوبی برخوردار می‌باشد. داده‌های گردآوری شده وارد SPSS (نسخه ۲۴) شد و پس از اطمینان از صحت ورود داده‌ها، برای توصیف داده‌های متغیرهای کیفی از جداول توزیع فراوانی و برای داده‌های متغیرهای کمی از شاخص‌های آماری مناسب میانگین و انحراف معیار (میانگین \pm انحراف معیار) استفاده شد. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تی تک نمونه‌ای و تی مستقل و همچنین از آزمون همبستگی پیرسون در سطح معناداری $P < 0/05$ استفاده شد.

یافته‌ها

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های ۲۲۸ پرسشنامه جمع‌آوری گردید. بر این اساس با استفاده از جداول فراوانی، توصیفی از وضعیت شاخص‌های جمعیت شناختی ارائه شد. توزیع فراوانی و درصد جنسیت نمونه مورد بررسی تعداد ۱۲۳ نفر (۵۴٪) دانشجویان زن و ۱۰۵ نفر مرد (۴۶٪) که در مجموع ۲۲۸ نفر می‌باشند. توزیع فراوانی و درصد پایه تحصیلی نمونه مورد بررسی، مقطع تحصیلی ۱۱۶ (۵۱٪) نفر کارآموز و ۱۱۲ نفر (۴۹٪) از دانشجویان مورد مطالعه مقطع تحصیلی آن‌ها کارورزی بودند.

توصیف شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای مورد بررسی در جدول شماره ۱ مشخص شده است.

جدول ۱. توصیف شاخص‌های مرکزی و پراکندگی

آماره	سن	ترم	اهداف	محتوا	راهنماها	ارزشیابی
میانگین	۲۴/۰۲	۱۰/۵	۳/۳۴	۳/۳۳۴	۳/۴۵	۳/۲۱
انحراف	۲/۴۳	۲/۱۸	۰/۹۵	۰/۱۸۹	۰/۹۲	۰/۹۶
استاندارد						

جهت بررسی چگونگی حیطة‌های مختلف برنامه درسی طب سنتی رشته پزشکی از دیدگاه دانشجویان پزشکی از آزمون

که شامل کارآموزان و کارورزان بود، خواسته شد که پرسشنامه را در صورت گذراندن دوره طب سنتی تکمیل نمایند.

برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته کیفیت برنامه درسی طب سنتی متناسب با عناصر برنامه درسی تایلر استفاده شد. پرسشنامه در سامانه ی پرس آنلاین بارگذاری و ارزیابی تکنیکی جهت راحتی دسترسی و پایایی سامانه انجام شد و قابل قبول بود. این پرسشنامه مشتمل بر دو بخش مشخصات فردی که شامل: سن، جنسیت، مقطع تحصیلی، معدل و بخش دوم سوالات مرتبط با کیفیت برنامه درسی طب سنتی از دیدگاه دانشجویان رشته پزشکی بود. این پرسشنامه دارای ۴ عنصر برنامه درسی (اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزشیابی) بر اساس مدل تایلر بود که وضعیت کیفیت برنامه درسی طب سنتی را سنجید. تعداد سوالات در عناصر اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزشیابی به ترتیب برابر با ۱۰ سوال، ۹ سوال، ۹ سوال و ۸ سوال بود. طبق مدل تایلر هر سوال دارای ۵ پاسخ و شامل کاملاً موافقم، موافقم، سوگیری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم بود و هر شرکت کننده برای ثبت دیدگاه خود اجازه ی انتخاب یکی از گزینه‌ها را برای هر سوال داشت. برای ارزیابی و آنالیز نتایج به گزینه‌ی کاملاً موافقم ۵، موافقم ۴ نمره، سوگیری ندارم ۳ نمره، مخالفم ۲ نمره و کاملاً مخالفم ۱ نمره تعلق گرفت و برای محاسبه‌ی هر عنصر، امتیازات سوالات جمع زده شده و تقسیم بر تعداد سوالات هر عنصر شد، لذا طیف نمره‌ی تمامی عناصر از عدد ۱ تا عدد ۵ بود. جمع نمره‌های پرسشنامه وضعیت کلی کیفیت برنامه درسی طب سنتی را نشان داد که از طریق جمع امتیاز تمامی عناصر تقسیم بر تعداد عناصر (۴) بود. این امتیاز نیز طیفی بین عدد ۱ تا عدد ۵ داشت. روایی پرسشنامه به تائید افراد متخصص رسید و برای تعیین پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد؛ با انتخاب تصادفی ۱۵ درصد از جامعه هدف و توزیع پرسشنامه در بین آن‌ها، آلفای کرونباخ برای بخش آگاهی

کیفیت برنامه درسی طب سنتی	زن	۳/۳۳	۰/۹۰	۲۲۴/۸	۰/۰۰۵	۰/۹۹
	مرد	۰/۳۳	۰/۸۳			

همان‌طور که نتیجه آزمون T مستقل در جدول ۳ نشان می‌دهد، بین وضعیت میانگین نمره کیفیت برنامه درسی طب سنتی از دیدگاه دانشجویان پزشکی بر اساس جنس تفاوت معنی داری وجود ندارد ($p > 0.05$). بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که بین وضعیت میانگین نمره کیفیت برنامه درسی طب سنتی از دیدگاه دانشجویان پزشکی زن و مرد یکسان است.

جدول ۴. نتایج مقایسه وضعیت میانگین نمره کیفیت برنامه درسی طب سنتی از دیدگاه دانشجویان پزشکی بر اساس مقطع تحصیلی

متغیر	مقطع	میانگین	انحراف استاندارد	Df	T	P
کیفیت برنامه درسی طب سنتی	کارآموز	۳/۱۶	۰/۹۲	۲۲۲/۳۹	-۳/۲۷	۰/۰۰۱
	کارورز	۳/۵۲	۰/۷۹			

همان‌طور که نتیجه آزمون Student's t test نشان می‌دهد، بین میانگین کیفیت برنامه درسی طب سنتی از دیدگاه دانشجویان بر اساس مقطع تحصیلی تفاوت معنی داری وجود دارد ($p < 0.001$). به طوری کارورزان به طور قابل توجهی کیفیت برنامه‌های درسی طب سنتی را بالاتر از کارآموزان ارزیابی کرده‌اند.

بحث

با توجه به نتایج بدست آمده از مطالعه حاضر، کیفیت برنامه درسی طب سنتی رشته پزشکی از دیدگاه دانشجویان پزشکی بالاتر از میانه ی طیف و از وضعیت مطلوبی برخوردار است.

T تک نمونه‌ای استفاده شد که نتایج در جدول شماره ۲ آورده شده است.

جدول ۲. وضعیت حیطه‌های مختلف برنامه درسی طب سنتی رشته پزشکی از دیدگاه دانشجویان پزشکی

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	T	Df	P
کیفیت برنامه درسی طب سنتی	۳/۳۳	۰/۸۷	۰/۰۶	۵۷/۹	۲۲۷	۰/۰۰۰۱
اهداف برنامه درسی	۳/۳۴	۰/۹۵	۰/۰۶	۵/۰۶ ۳	۲۲۷	۰/۰۰۰۱
محتوای برنامه درسی	۳/۳۴	۰/۸۹	۰/۰۶	۵/۳۴ ۶	۲۲۷	۰/۰۰۰۱
راهبردهای یاددهی و یادگیری برنامه درسی	۳/۴۵	۰/۹۲	۰/۰۶	۵۶/۴	۲۲۷	۰/۰۰۰۱
ارزشیابی برنامه درسی	۳/۲۱	۰/۹۶	۰/۰۶	۵۰/۳۰	۲۲۷	۰/۰۰۰۱

همان‌طور که نتیجه آزمون T تک نمونه‌ای نشان می‌دهد، میانگین وضعیت حیطه‌های مختلف برنامه درسی طب سنتی رشته پزشکی از دیدگاه دانشجویان پزشکی به طور معنی‌داری بیشتر از میانگین نظری (۳) می‌باشد ($p < 0.0001$). با توجه به اینکه بازه‌ی نمره‌ها بین عدد ۱ تا ۵ می‌باشد، لذا نمره‌ی ۳ میانگین طیف است و بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که حیطه‌های مختلف برنامه درسی طب سنتی رشته پزشکی از دیدگاه دانشجویان پزشکی بالاتر از میانگین طیف و از وضعیت مطلوبی برخوردار است.

جدول ۳. نتایج مقایسه وضعیت میانگین نمره کیفیت برنامه درسی طب سنتی از دیدگاه دانشجویان پزشکی بر اساس جنس

متغیر	جنس	میانگین	انحراف استاندارد	Df	T	P
-------	-----	---------	------------------	----	---	---

داروسازی، طب مکمل را اثربخش و مفید و مناسب می‌دانستند در حالیکه ۵۰/۲ درصد دانشجویان غیر داروسازی، آن را اثربخش می‌دانستند. هم چنین ۳۴/۱ درصد دانشجویان داروسازی، در مقابل ۴۷/۶ درصد دانشجویان غیر داروسازی، عقیده داشتند افرادی که طب مکمل را به کار می‌برند، افراد ساده لوحی هستند. آن‌ها نتیجه گرفتند که علیرغم اینکه دانش و آگاهی دانشجویان داروسازی و غیر داروسازی در مورد طب سنتی و جایگزین ضعیف بود ولی نگرش‌ها و باورهای مثبتی در مورد طب سنتی داشتند. آگاهی دانشجویان در مورد برخی از روش‌های طب سنتی مثل یوگا، دعا درمانی، گیاهان دارویی و ماساژ بهتر بود. همچنین دانشجویان برای ارتقای دانش خود در مورد طب مکمل و جایگزین تمایل داشتند و از قرار گرفتن دوره آموزشی طب مکمل و جایگزین در برنامه درسی حمایت کردند (۳۲).

یافته دیگر نشان داد که میانگین نمره محتوای آموزشی در برنامه‌های درسی طب سنتی از دیدگاه دانشجویان پزشکی از وضعیت مطلوبی برخوردار است. در مطالعه نقیبه هرات و همکاران، درباره محتوا، علاقه مندی و نگرش دانشجویان و دستیاران پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران نسبت به طب سنتی نشان داد که تنها یک چهارم از کل پاسخ‌دهندگان از مبانی طب سنتی و دیدگاه کل‌نگر آن اطلاع داشتند و اعتقاد داشتند که طب مکمل باید جزئی از سیستم استاندارد بهداشت باشد (۳۳). در مطالعه میرزایی و همکاران، نگرش ۹۵ درصد پزشکان نسبت به طب مکمل و جایگزین، منفی بوده است و افرادی که دانش و محتوای خوبی در خصوص طب مکمل و جایگزین داشتند ۹/۳ درصد نگرش مثبت و افرادی که دانش متوسط و یا ضعیفی در خصوص طب مکمل و جایگزین داشتند، ۱۰۰ درصد نگرش منفی نسبت به طب مکمل و جایگزین داشتند. در مطالعه Yeo نیز دانش - دانشجویان پزشکی در خصوص طب مکمل و جایگزین کم بوده است و فقدان حمایت علمی، مانع اصلی پیاده سازی طب مکمل و جایگزین در نظر گرفته شده است (۳۴).

یافته دیگر مطالعه حاضر نشان داد که میانگین نمره ارزیابی عنصر راهبردهای تدریس برنامه درسی طب سنتی دانشجویان پزشکی از وضعیت مطلوبی برخوردار است. این نتیجه با یافته

وضعیت میانگین نمره کیفیت برنامه درسی طب سنتی از دیدگاه دانشجویان پزشکی زن و مرد یکسان بود. کارورزان به طور قابل توجهی کیفیت برنامه‌های درسی طب سنتی را بالاتر از کارآموزان ارزیابی کردند. در این مطالعه، اهداف برنامه درسی طب سنتی، محتوا و روش سازماندهی آن، راهبردهای یاددهی و یادگیری، شیوه‌های ارزشیابی، از دیدگاه دانشجویان از وضعیت مطلوبی برخوردار بود. برنامه‌های درسی هسته اصلی تمام برنامه‌ها و محور تمام فعالیت‌های تعلیم و تربیت را تشکیل می‌دهد و به عنوان قلب نظام آموزشی دانشگاه‌ها محسوب می‌شود. این برنامه‌ها به دو حوزه عمومی و تخصصی در دانشگاه‌ها تقسیم می‌شود هدف برنامه‌های درسی عمومی رشد عمومی و همه جانبه دانشجویان و هدف برنامه‌های تخصصی ارتقای صلاحیت‌ها و شایستگی‌های فنی و شغلی می‌باشد (۲۸).

بنابراین این برنامه‌ها باید با نیازهای دانشجویان و جامعه طراحی، تدوین و اجرا شود و پاسخگوی تغییر و تحولات و نیازهای متناسب با این تحولات باشد لذا برای آگاهی از چنین امری برنامه‌های درسی باید به طور مداوم ارزیابی شوند و اقدام‌های اصلاحی برای بهبود کیفیت آن انجام شود. کیفیت در آموزش عالی هرگز به طور تصادفی حاصل نمی‌شود و باید برای دستیابی به آن، کوشش‌های همه جانبه‌های به عمل آید. از این رو مطالعه حاضر با هدف ارزیابی کیفیت برنامه درسی طب سنتی از دیدگاه دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد انجام شد.

یافته‌ها نشان داد که میانگین نمره ارزیابی دانشجویان در عنصر اهداف در برنامه درسی طب سنتی بیشتر از (۳) و از وضعیت مطلوبی برخوردار بود. این یافته با نتایج پژوهش اکبری مطلق و همکاران (۲۹) امید و همکاران (۳۰) و ایوبی و همکاران (۳۱) همخوانی دارد. در این خصوص می‌توان گفت با توجه به اینکه اهداف برنامه‌های درسی از سه منبع (دانشجو، جامعه و نظر متخصصان) گرفته می‌شود و این اهداف طراحی شده مبتنی بر اندیشه‌های طب سنتی می‌باشد. مطالعه‌ای توسط اشرف و همکاران به منظور تعیین آگاهی، نگرش و عملکرد دانشجویان داروسازی و غیر داروسازی در مورد طب سنتی انجام شد و نتیجه گرفتند که ۵۸/۳ درصد دانشجویان

ارتقاء و تقویت صلاحیت‌های تخصصی و حرفه‌ای اساتید کمی ضروری به نظر می‌رسد تا بتوانند متناسب با هر محتوا و هدف، از روش ارزشیابی مناسبی در کلاس درس دانشجویان استفاده کنند. همچنین نتایج نشان داد که کیفیت برنامه‌ی درسی طب سنتی، از دیدگاه دانشجویان بر اساس جنس، تفاوتی ندارد؛ ولی کارآموزان به طور معنی‌داری کیفیت برنامه‌ی درسی طب سنتی را پایین‌تر از کارورزان ارزیابی کرده‌اند. از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان گفت که نتایج این مطالعه فقط قابل تعمیم در درس طب سنتی است و به سایر واحدهای دروس تخصصی قابل تعمیم نمی‌باشد.

نتیجه گیری

نتایج این مطالعه نشان داد که کیفیت برنامه درسی طب سنتی از دیدگاه دانشجویان پزشکی از وضعیت مطلوبی برخوردار است. لذا داشتن نگرش مثبت نسبت به طب سنتی و مکمل یکی از ارکان موفقیت در اجرای کوریکولوم طب سنتی و مکمل در دانشگاه می‌باشد و به نظر می‌رسد که آموزش به دانشجویان پزشکی و استمرار این آموزش‌ها می‌تواند دانش این افراد را نسبت به طب سنتی بهبود بخشد. برنامه ریزان آموزشی می‌توانند در بازنگری در برنامه‌ی درسی دوره‌ی پزشکی عمومی با توجه به جایگاه و ضرورت یادگیری طب سنتی در حرفه پزشکی، از یافته‌های این پژوهش بهره‌مند شده، و به تربیت یادگیرندگان طب سنتی در حوزه پزشکی بپردازند.

تقدیر و تشکر

از کلیه دانشجویان و اساتید علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد و که در به ثمر رسیدن این تحقیق تلاش داشتند، نهایت تشکر و قدردانی را دارم.

تضاد منافع

در این مطالعه هیچ گونه تضاد منافع وجود ندارد.

دوانی و همکاران همخوانی دارد؛ در مطالعه آن‌ها ۸۱/۴ درصد دانشجویان پزشکی نسبت به روش‌های تدریس طب سنتی و مکمل نگرش متوسطی داشتند اما تمایل به یادگیری در آن‌ها قابل توجه بود (۳۵). هرچند ۲۳/۹ درصد دانش‌آموختگان در مطالعه حاضر نگرش خوبی به طب مکمل داشتند ولی ۶۷/۷ درصد نگرش متوسطی داشتند و به نظر می‌رسد علیرغم تفاوت در انواع روش‌های تدریس طب مکمل در دو مطالعه، مشابهت نسبی نگرش در این دو مطالعه به طب سنتی و مکمل وجود دارد. در واقع این نگرش مثبت هم در طی دوره دانشجویی و هم بعد از دانش‌آموختگی نشان دهنده نیاز بالایی جامعه پزشکی به کسب اطلاعات بیشتر در زمینه طب مکمل می‌باشد.

شاید معرفی بیشتر روش‌های طب مکمل و انجام تحقیقات بیشتر مبنی بر ایمنی و اثربخشی روش‌های تدریس طب مکمل در پیشگیری و درمان برخی از بیماری‌ها توسط جامعه پزشکی به ارتقای سلامت جامعه کمک کند و ممکن است نگرش مثبت به طب مکمل را در دانشجویان افزایش دهد.

در مطالعه نهبوندی تکاب و همکاران، ۱۴۰۲ با هدف بررسی رشته اخلاق پزشکی از طریق مولفه‌های برنامه درسی پنهان انجام شد که محتوای برنامه درسی پنهان رشته مذکور با برنامه درسی پنهان پزشکی همبستگی مثبت داشت (۳۶). یافته دیگری نشان داد که میانگین نمره عنصر ارزشیابی در برنامه درسی طب سنتی از دیدگاه دانشجویان پزشکی بیشتر از میانگین نظری بود؛ این یافته با نتایج امیدی و همکاران (۳۰) امینی و همکاران (۳۷) و اکبری مطلق و همکاران (۲۹) که معتقد بودند اساتید از شیوه‌های ارزشیابی قدیمی برای سنجش دانشجویان استفاده می‌کنند، همخوانی ندارد. در جهت تبیین این یافته می‌توان گفت با توجه به ماهیت فلسفی و ارزشی برنامه درسی طب سنتی انتخاب شیوه‌های ارزشیابی دانشجویان توسط اساتید باید متفاوت با سایر دروس باشد و اساتید از شیوه‌های ارزشیابی باید استفاده کنند؛ که در کنار ارزیابی دانشجو، اشتیاق و علاقه دانشجویان را به این دروس افزایش دهند. بنابراین طراحی و برگزاری دوره‌های کوتاه مدت یا کارگاه‌های آموزشی ویژه اساتید گروه طب سنتی در جهت

حمایت مالی

مقاله از پایان نامه کارشناسی ارشد آموزش پزشکی که مصوب معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی مشهد با کد ۴۰۱۰۰۵۲ استخراج شده است. ضمن تشکر از حمایت معاونت محترم پژوهشی دانشگاه از همه کسانی که در انجام این مطالعه ما را حمایت کردند تقدیر می نمایم.

ملاحظات اخلاقی

این مقاله از پایان نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش پزشکی مستخرج شده است که کد اخلاق از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی مشهد به شماره IR.MUMS.MEDICAL.REC.1401.432 اخذ شد.

مشارکت نویسندگان

پاسخگویی	بررسی	نگارش	تجزیه و	جمع آوری	طراحی طرح	مفهوم سازی	
به تمام جنبه‌های کار	نهایی سازی	پیش نویس اصلی	تحلیل و/یا تفسیر	و/یا پردازش داده ها			
							م. قنبرزاده
							ر.وطن خواه
							م. یوسفی
							م. خادم رضائیان
							ح. نقیبی
							ح. کریمی مونتقی

* راهنمای رنگ‌ها:

$\geq 50\%$
 ۲۶ تا ۵۰٪
 ۵۱ تا ۷۵
 $\leq 76\%$

References

1. Ferdosi M, Soltani F, Molavi Taleghani Y. Status of traditional medicine in a healthy life style: review study. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 2016 Jun 10; 7(1):1-6.
2. Hozni A, Azmiyan Moghadam F, Yeganeh MR, Haghshenas S. Evaluation of Demographic Characteristics and Attitudes about Traditional Medicine among Patients Referred to a Clinic. *Journal of Guilan University of Medical Sciences*. 2015 Jul 1; 24(94):72-9.
3. Ain Elahi B, Zali A, Hatami H. A central research in ancestral medicine (traditional medicine of Iran and the Islamic world). 2008; (68-69):8-20.
3. Johns AM, Dudley-Evans T. English for specific purposes: International in scope, specific in purpose. *TESOL quarterly*. 1991 Jun; 25(2):297-314.
4. Naghibi Harat Z, Jalali N, Zarafshan M, Ebadiani M, Karbakhsh M. A glance on Iranian traditional medicine and determining the medical students' perspective. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2008 Sep 10; 1(3):45-54.
5. Asl JF. Assessment of skill of radiographers of specially radiology sciences in educational hospitals of Ahvaz in 2010. *Jentashapir Journal of Health Research*. 2012 Aug 31; 3(3):437-41.
6. Kossary M, Norouzzadeh R. Description of the characteristics of the quadruplet elements undergraduate curriculum with emphasis on training entrepreneurship skills. *Quarterly journal of research and planning in higher education*. 2023 Mar 6; 15(4):1-8.
7. Mohammadi Y, Hekmati N, Navidinia H. Investigating the quality of general English language course curriculum based on Tyler's model from the students' perspective at Birjand University of Medical Sciences in 2016. *Journal of Scientific Research in Medical Sciences*. 2018 Sep 15; 25:53-60.
8. Oliva P. F. *Developing the Curriculum*. 6th ed, Boston: Pearson Education; 2005. p. 142-158.
9. Kossary M, Norouzzadeh R. Description of the Characteristics of the Quadruplet Elements Undergraduate Curriculum with Emphasis on Training Entrepreneurship Skills. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*. 2023; 15(4):1-18.
10. Mirmoghtadaee Z, Karamalian H. Comparison between core courses curriculum and hands on programs experienced by BS midwives and occupational needs from the viewpoint of teachers and midwives working in Isfahan. *Iranian Journal of Medical Education*. 2011 Jul 10; 11(2):163-4.
11. Hannani M, Khoramabadi H, Rastgar M, Motalebi-Kashani M. The Views of Occupational Health Graduates Working in Kashan Iran on Compliance of Curriculum Content with Occupational Requirements. *Strides in Development of Medical Education*. 2016 Apr 1; 13(1):84-91.
12. Nejabat M, Hashempour M, Heydari M, Amini M. The compliance training Programs of department of ophthalmology of Shiraz medical college with priority training for general physicians. *Journal of medical education development*. 2012; 9(2):191-7.
13. Shadfar H, Liaghtdar M, Sharif M. Evaluation of compliance between curriculum management and educational planning with requirements of students. *Journal of Research and Planning in Higher Education*. 2011; 17(4):123-46.
14. Khoshrang H, Salari A, Dadgaran I, Moaddab F, Rouh-Balasi L, Pourkazemi I. Quality of education provided at the clinical skills lab from medical students' viewpoints in Guilan University of Medical Sciences. *Research in medical education*. 2016 Jun 10; 8(2):77-83.
15. Zangani E. The ESP textbook problem: The evaluation of ESP textbooks in humanities in the undergraduate program of Iranian universities. *The Asian ESP Journal*. 2009; 5(2):93-106.
16. Mohammadi M, Naseri Jahromi R, Moeini Shahraki H, Mehrabaniyan N. Evaluation of internal efficiency and external effectiveness of the general medicine curriculum: Perspectives of students, graduates and faculty members at Shahid Sadoughi University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2013 Jun 10; 13(3):233-43.
17. Zarghani H, Shahbeiki M, Raeisoon Mr, Khoshnavan Z, Mohammadi y. Investigating the Rate of Adaptation between the Courses of Radiation Technology and Job Requirements from the Perspective of Graduates. *Future of Medical Education Journal*. 2017; 7(4):3-8.
18. Fadaei A, Ghafari M, Amiri M, Shakeri K. [Investigating Environmental Health Engineering Graduates'viewpoints about the Conformity Rate of the curriculum with Their Professional Needs in Chaharmahal and Bakhtiari Province]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2014; (9)14: 787-795.

19. Asl JF. Assessment of skill of radiographers of specially radiology sciences in educational hospitals of Ahvaz in 2010. *Jentashapir Journal of Health Research*. 2012 Aug 31; 3(3):437-41.
20. Fazeli S, Esmaeili AA, Mohammadi Y, Raeisoon MR. Investigating the Compliance of the Curriculum Content of the Psychiatric Department of Medicine (Externship and Internship) with the Future Job Needs from the Perspective of General Practitioners. *Research in Medical Education*. 2021 Sep 10; 13(3):72-9.
21. Sadeghimahalli F, Sadeghimahalli N, Khaleghzadeh-Ahangar H, Amuei F, Mahmodi E. Study of the education and research quality in basic sciences through internal evaluation in two consecutive educational years in MUMS. *Research in Medical Education*. 2019 Mar 10; 11(1):20-8.
22. Shin M, Prasad A, Sabo G, Macnow AS, Sheth NP, Cross MB, Premkumar A. Anatomy education in US Medical Schools: before, during, and beyond COVID-19. *BMC Medical Education*. 2022 Feb 16; 22(1):103.
23. Ohta R, Ryu Y, Katsube T, Moriwaki Y, Otani J. Students' perceptions of general medicine following community-based medical education in rural Japan. *Journal of General and Family Medicine*. 2019 Nov; 20(6):236-43.
24. Sharma M, Murphy R, Doody GA. Do we need a core curriculum for medical students? A scoping review. *BMJ open*. 2019 Aug 1; 9(8): e027369.
25. Naylor KA, Torres KC. Translation of learning objectives in medical education using high-and low-fidelity simulation: Learners' perspectives. *Journal of Taibah University Medical Sciences*. 2019 Dec 1; 14(6):481-7.
25. Illing JC, Morrow GM, Rothwell nee Kergon CR, Burford BC, Baldauf BK, Davies CL, Peile EB, Spencer JA, Johnson N, Allen M, Morrison J. Perceptions of UK medical graduates' preparedness for practice: a multi-centre qualitative study reflecting the importance of learning on the job. *BMC medical education*. 2013 Dec; 13:1-2.
26. Mohammadi Y, Hekmati N, Navidinia H. Investigating the quality of general English language course curriculum based on Tyler's model from the students' perspective at Birjand University of Medical Sciences in 2016. *Journal of Scientific Research in Medical Sciences*. 2018 Sep 15; 25:53-60.
27. Motlagh JA, Raeisoon MR, Mohammadi Y. Investigating the Evaluation of the Internal Quality of the Curriculum of Islamic Education Courses from the Point of view of the Students of Birjand University of Medical Sciences based on Ralph Tyler's Model. *Journal of Medical Education and Development*. 2023 Mar 4; 17(4):255-262.
28. Omidi M, Najafi H, Sobhaninejad M. Evaluating The Curriculum of Islamic Courses Sciences University to Present Some Quality Guidelines. *The Journal of New Thoughts on Education*. 2017 Feb 19; 12(4):217-36.
29. Ayubi M, Akouchekian AH, Gholami Dahaghi A, Taleghani HR, Mousavizade SH, Avizhgan M, Momeni G. Designing Syllabus for Islamic Education Courses with a Health-Oriented Approach in Isfahan university of Medical Sciences. *Research in Medical Education*. 2022 Jun 10; 14(2):1-8.
30. Dudley-Evans T, St John MJ. English for specific purposes. Cambridge University Press ELT; 1998.
31. Naghibi Harat Z, Jalali N, Zarafshan M, Ebadiani M, Karbakhsh M. A glance on Iranian traditional medicine and determining the medical students' perspective. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2008 Sep 10; 1(3):45-54.
32. Aliyari SH, Maleki H, Pazargadi M. Edit of evaluation standard criteria in Nursing curriculum of All Medical Universities. *Military University of Medical Sciences Journal*. 2012; 1:50-61.
33. Davati A, Jafari F, Farahani Mashhadi S. Determining knowledge and attitude of Tehran Medical University students on traditional medicine. *Qom University of Medical Sciences Journal*. 2011 Aug 10; 5(3):13-8.
34. Nahavanditakab A, Fathiazar E, Daneshvar Heris Z, Baghaei H. Predicting Medical Ethics through Hidden Medical Curriculum among Students of Medical Sciences Universities in Tabriz. *Horizon of Medical Education Development*. 2024; 15(2):11-22
35. Amini M, Rahimi H, Samadian Z. An analysis and assessment of obstacles to effectiveness of Islamic lessons (case study in Kashan University Medical Sciences). *Journal of Medical Education Development*. 2013 Jul 10; 6(10):13-21.

